

Emircan Kükürt: Kuzguncuk'un çok kültür- lülüğünde bir kırılma noktası: 6-7 Eylül 1955 olayları

Posted on 27/09/2019

Literatürde genellikle Beyoğlu ekseninde ele alınan 6-7 Eylül hadiseleri İstanbul'un Anadolu Yakası'nda, Boğaziçi kıyısında yer alan Kuzguncuk'u yağma ve şiddet olayları ile zarara uğratmıştır. Semtin çok kültürlü ve etnikli yapısı 6-7 Eylül 1955 sonrasında Türk ve Müslüman bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Aşağıda ele almaya çalışacağım 6-7 Eylül 1955 Pogromu'nun Kuzguncuk'a etkileri, bölgede yaptığım saha araştırması, arşiv çalışması ve ikincil el kaynaklara dayanmaktadır. Semtin çok kültürlü ve etnikli yapısının bozulmasında Varlık Vergisi (1942), Zorunlu Rum Sürgünü (1964) ve Kıbrıs Askeri Operasyonu (1974) gibi homojenleştirme ve Türkleştirme pratiklerinin olduğu aşikardır. Ancak, 6-7 Eylül hadiseleri semtin tarihinde en önemli kırılma noktasıdır.

Tarihsel süreçte başta Museviler olmak üzere Rumların ve Ermenilerin yaşadığı Kuzguncuk'a yönelik yapılan çalışmalara göre, semte Musevilerin yerleşmeye başlaması 16. yüzyıla dayanmaktadır. Coğrafyacı Vital Cuinet'in istatistiklerine göre 19. yüzyıl ortalarında semtte 3.600 Musevi, 2.709 Ermeni, 1.085 Rum ve 230 Müslüman ikamet etmektedir. Semt 20. yüzyıl ortalarına kadar semt bir Musevi köyü olarak dikkat çekmekte ve halen Museviler açısından kutsal olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde Kuzguncuk, mahalle kültürünün halen yaşatılmaya çalışıldığı ve yerli/yabancı turistlerin ilgi merkezi olmaya başlamış bir bölgedir. Dinlerin, kültürlerin buluştuğu, hoşgörülü ve mutlu bir mahalle olarak nitelendirilen Kuzguncuk; mahalle sakinleri tarafından geçmişe özlem / nostalji anlatısı ile ele alınmaktadır.[1] Ancak, bu tanımlamaların

altında Kuzguncuk'ta 1933 nüfus sayımında %90 olan gayrimüslim nüfusun günümüzde %1'lere kadar düştüğünden neredeyse hiç bahsedilmemektedir.

6-7 Eylül olayları sırasında semtte yaşanan şiddet pratikleri semt sakinleri tarafından genellikle inkâr edilmekte ya da Avrupa Yakası ile bir karşılaştırılma yapılarak Kuzguncuk'ta hadiselerin yaşanmadığına dair bir algı oluşturulmuştur. Ayrıca semtteki hoşgörü anlatısı korunmak istenirken; olaylar sırasında Müslüman mahalle sakinlerinin gayrimüslim komşuları evlere saklayıp dışarıdan kamyonlarla gelen saldırganlara karşı korudukları da belirtilmektedir. Ancak bu anlatılar 6-7 Eylül hadiseleri için kanonikleşmiştir.

Görüşme yaptığım 6-7 Eylül 1955'e tanık olan Hristiyan bir semt sakininin o gece ile ilgili anlatısı yaşanan şiddetin yarattığı travmayı göstermesi açısından dikkat çekicidir:

"6 Eylül gecesi uyuyordum. Dışarıdan gelen gürültülere uyandım. Aniden evimize ve komşu gayrimüslim evlerine taşlar atılmaya başladı. Üç grup farklı periyotlar halinde arka arkaya saldırıyordu."

Bazı Kuzguncuk sakinleri olaylar sırasında Kuzguncuk'un içerisinden de bazı Müslümanların saldırılara karıştığını ya da dışarıdan gelen saldırganlara yol gösterdiklerini belirtmişlerdir:

"Olayların Kuzguncuk'taki ele başı mahalleden iki kişiydi. Semtten saldırılara katılan başkaları da vardı; yani sadece dışarıdan gelenler saldırmadı."

Olaylara Kuzguncuk'ta tanık olan bir başka Hristiyan mahalle sakininin hatırladıkları yaşanan hadiselerin ciddiyetini göstermesi açısından önemlidir:

"Protestan bir aile vardı. Onların evine çok yüklendiler. Aile, içeri girmesinler diye içerden karşılık verdi. Yağmacılar, kalasla içeri girmeye çalıştılar; o yetmedi kapıyı baltayla kırmak için uğraştılar."

Bir başka Kuzguncuk sakini 6 Eylül gecesi sadece gayrimüslim evlerinin ya da dükkanlarının değil; aynı zamanda gayrimüslim ibadethanelerinin de saldırıya uğradığını şu sözlerle aktarmıştır:

“Rum kilisesinden duman çıkmaya başladı. Yağmacılar kiliseye girip orayı ateşe vermişler. Papazın evini de yakmışlar. Sonrasında itfaiye gelip yangına müdahale etti.”

6-7 Eylül 1955, semtin çok kültürlü yapısında bir kırılma noktası yaratmıştır. Olaylardan sonra gayrimüslimler semtte tedirginlik yaşamakta ve farklı periyotlar halinde mahalleden ayrılmaya başlamıştır. Görüşme yaptığım Kuzguncuklu bir Ermeni bu konudan bahsederken hadiseler yaşanmadan beş sene önce ile ilgili önemli bir karşılaştırma yapmıştır:

“Kuzguncuk’a 1950’de küçük Amerika diyorduk. 1955’ten sonra her şey bozuldu; herkes gitmeye başladı. Etraftaki bütün evler Ermeni, Rum ve Musevilere aitti. Müslümanlar burada yoktu. 1955’ten sonra Müslümanlar gelmeye başladı.”

Başka bir Hristiyan Kuzguncuk sakini ise semtte 1955’ten sonra yaşanan değişimi ve Müslümanların ‘iyi ilişkiler kurduğu’ gayrimüslimlere yönelik davranışlarındaki değişimi şu şekilde açıklamıştır:

“6-7 Eylül 1955’ten sonra birinci ya da ikinci sınıfa gidiyordum. Okula giderken 15 dakikalık yolda sürekli olarak ‘gavur’ kelimesi işitiyordum.”

Özetle, bu çalışma günümüzde hoşgörü semti olarak nitelendirilen İstanbul’un Paşalimanı ve Beylerbeyi mahalleleri arasında yer alan Kuzguncuk’un çok kültür ve etnikli yapısında zaman içerisinde meydana gelen değişimi 6-7 Eylül Pogromu özelinde değerlendirmektedir. Hadiseler, İstanbul’un sadece Avrupa Yakası’nın önemli gayrimüslim nüfusunu barındıran Beyoğlu olduğu gibi Kuzguncuk’ta da vuku bulmuştur. Şiddet ve yağma semtin gayrimüslim nüfusunun 1955’ten sonra giderek azalmasına ve özellikle bu hadiselerden sonra başlayan

Müslüman göçü ile çok kültürlü yapının yok olmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde Kuzguncuk'un çok kültürlülüğü oradan ayrılan gayrimüslimlerin anılarında ve 1955'ten sonra yerleşmeye başlayan Müslümanların sohbetlerinde sürmektedir.

[1] Bu konuda Amy Mills'in Koç Üniversitesi tarafından Türkçe'ye kazandırılan 'Hafızanın Sokakları: İstanbul'da Peyzaj, Hoşgörü ve Ulusal Kimlik' semte yönelik başarılı bir nostaljik bakış açısı sunmaktadır.

*Avlaremoz'un resmi bir görüşü yoktur. Yayımlanan yazılar, yazı sahibinin kendi görüşleridir. Çok sesli bir platform olma amacı taşıyan Avlaremoz'da, nefret söylemi içermedikçe, farklı düşünceler kendisine yer bulmaktadır.

Kaynak: t24.com.tr